

INDEXUL DE ÎNCREDERE
în sistemul achizițiilor publice
din Republica Moldova
(ediția I)

INDEXUL DE ÎNCREDERE

În sistemul achizițiilor publice

din Republica Moldova

(ediția I)

La elaborarea Indexului de încredere au contribuit
Viorel Pîrvan, Diana Enachi, Carolina Ungureanu, Natalia Vlădicescu

Acest Index a fost elaborat în cadrul proiectului „Îmbunătățiri inovative în sistemul de achiziții publice din Republica Moldova prin incluziune, creativitate și practici de respectare a legislației”. Această publicație a fost finanțată de UE și co-finanțată de UK aid cu suportul Guvernului Marii Britanii. Responsabilitatea pentru conținutul acestei publicații aparține autorilor și nu reflectă neapărat poziția UE și a Guvernului Britanic.

Proiectul este implementat de
Institutul pentru Dezvoltare
și Inițiative Sociale (IDIS)
„Viitorul”
Date de contact:
MD 2005 Chișinău
Str. Jacob Hîncu 10/1, 2004
Tel: (373-22) 21 09 32
Fax: (373-22) 24 57 14

Acest proiect este finanțat de către Uniunea Europeană.
Delegația Uniunii Europene în Republica Moldova
Str. Kogălniceanu 12, MD 2001 Chișinău, Republica Moldova
Tel: (+373 22) 50 52 10 / Fax: (+373 22) 27 26 22

Comisia Europeană este organul executiv al UE.

„Uniunea Europeană este constituită din 28 de state membre care au decis să-și unească treptat know-how-ul, resursele și destinele. Împreună, pe parcursul unei perioade de extindere de 50 de ani, ele au creat o zonă de stabilitate, democrație și dezvoltare durabilă, asigurând diversitatea culturală, toleranța și libertățile individuale. Uniunea Europeană este decisă de a împărtăși realizările și valorile sale cu țările și popoarele de dincolo de frontierele sale”.

British Embassy
Chisinau

Proiectul este cofinanțat de UK aid
cu suportul Guvernului Marii Britanii

Institutul pentru Dezvoltare și Inițiative Sociale (IDIS) “Viitorul” este succesorul de drept al Fundației Viitorul, și păstrează în linii mari tradițiile, obiectivele și principiile de acțiune ale fundației, printre care se numără: formarea de instituții democratice și dezvoltarea unui spirit de responsabilitate efectivă printre oamenii politici, funcționari publici și cetățenii țării noastre, consolidarea societății civile și spiritului critic, promovarea libertăților și valorilor unei societăți deschise, modernizate și proeuropene. IDIS “Viitorul” reprezintă o instituție de cercetare, instruire și inițiativă publică, care activează pe o serie de domenii legate de: analiză economică, guvernare, cercetare politică, planificare strategică și management al cunoștințelor în Republica Moldova.

© Crown copyright 2018

Toate drepturile sunt rezervate, conform LPM nr.139/2010, privind drepturile de autor.

Conținutul acestei publicații poate fi utilizat (fără a include logo-urile) gratuit în orice format și reprodus în scopuri non-profit și fără acordul prealabil al IDIS Viitorul cu condiția indicării sursei.

Pentru mai multe informații asupra acestei publicații ori asupra abonamentului de recepționare a publicațiilor editate de către IDIS, vă rugăm să contactați IDIS „Viitorul”.

ADRESA DE CONTACT:

Chișinău, Iacob Hîncu 10/1, 2004, Republica Moldova

Telefon: (373-22) 21 09 32

Fax: (373-22) 24 57 14

www.viitorul.org

CUPRINS

SCOPUL STUDIULUI ȘI METODOLOGIA APLICATĂ	5
PERCEPȚII GENERALE PRIVIND SISTEMUL ACHIZIȚIILOR PUBLICE	6
NIVELUL DE ÎNCREDERE ÎN SISTEMUL ACHIZIȚIILOR PUBLICE	11
EFICIENȚA SISTEMULUI DE ACHIZIȚII PUBLICE	12
CADRUL LEGAL ȘI INSTITUȚIONAL ÎN DOMENIUL ACHIZIȚIILOR PUBLICE	13
NIVELUL DE COOPERARE ȘI DESCHIDERE A AUTORITĂȚILOR DIN SISTEMUL ACHIZIȚIILOR	16
TRANSPARENȚA ȘI ACCESUL LA DATE ÎN PROCESUL DE ACHIZIȚIE PUBLICĂ	18
UTILIZAREA INSTRUMENTELOR ELECTRONICE ÎN ACHIZIȚIILE PUBLICE	19
MONITORIZAREA ACHIZIȚIILOR PUBLICE	20
INTEGRITATEA SISTEMULUI DE ACHIZIȚII PUBLICE	21
CONCLUZII ȘI RECOMANDĂRI DE POLITICI	22

SCOPUL STUDIULUI ȘI METODOLOGIA APLICATĂ

Prezentul Index a fost realizat de către IDIS „Viitorul” în cadrul proiectului *„Îmbunătățiri inovative în sistemul de achiziții publice din Republica Moldova prin incluziune, creativitate și practici de respectare a legislației”*, finanțat de Uniunea Europeană prin intermediul Programului de consolidare a rolului societății civile în monitorizarea operațiunilor de suport bugetar și co-finanțat de UK aid cu suportul Guvernului Marii Britanii.

Indexul de încredere în sistemul achizițiilor publice din Republica Moldova își propune drept scop de a aduce într-o formă complexă și sistematică opiniile cetățenilor și comunității de afaceri cu privire la utilizarea banilor publici prin intermediul sistemului național de achiziții publice. Principalul obiectiv este de a impulsiona o legătură mai bună între așteptările cetățenilor și ale sectorului privat și rezultatele procesului decizional atinse de autoritățile publice.

În scopul elaborării Indexului au fost realizate:

- 4 interviuri aprofundate cu reprezentanții comunității de afaceri – agenți economici participanți la procedurile de achiziție publică;
- 20 de chestionare cu cetățenii și agenți economici din țară. Întrebările s-au referit la situații concrete din experiența respondenților de participare la achizițiile publice, percepțiile acestora asupra sistemului național de achiziții publice, nivelul lor de încredere în sistem, evidențierea constrângerilor existente privind buna funcționare a acestuia și percepția asupra impactului schimbărilor produse în sistemul achizițiilor publice, urmare a reformei implementate de către autorități. Chestionarul a cuprins întrebări deschise și închise pentru a obține răspunsuri precise de la cei intervievați.
- 21 de chestionare cu reprezentanți ai organizațiilor non-guvernamentale. Reprezentanții societății civile au fost rugați să evalueze pe o scară de la 1 la 5, unde 1 este cel mai scăzut calificativ, iar 5 – cel mai înalt calitativ, următoarele aspecte:
 - disponibilitatea instrumentelor de monitorizare a achizițiilor;
 - cadrul legal și normativ secundar în materie de achiziții;
 - cadrul instituțional în domeniu (instituțiile de reglementare și control);
 - eficiența sistemului de achiziții publice din Republica Moldova;
 - gradul de pregătire și profesionalism al persoanelor responsabile de desfășurarea achizițiilor publice din cadrul autorităților;
 - transparența și accesul la date pe domeniul achizițiilor publice;
 - deschiderea autorităților publice în ceea ce privește achizițiile publice;
 - integritatea sistemului de achiziții etc.

PERCEPȚII GENERALE PRIVIND SISTEMUL ACHIZIȚIILOR PUBLICE

Fiind întrebați cu ce asociază ”achizițiile publice”, respondenții au menționat că le percep în primul rând ca anumite proceduri stabilite expres de legislație (legea nr.131/2015), în mod special licitații publice, caiet de sarcini, achiziționarea bunurilor, contestații. Persoanele intervievate percep achizițiile publice ca metode de utilizare a banilor din bugetul public de către autoritățile publice, de multe ori incorect, ineficient și netransparent.

Cel mai grav este că, o bună parte dintre respondenți asociază achizițiile publice cu corupția, furturi, fraude, interese meschine.

Doar unii dintre cei chestionați consideră că achizițiile publice se asociază cu eficiență, legalitate și transparență.

Asocierea expresiei ”achiziții publice”

- proceduri stabilite expres de legislație
- utilizarea banilor din bugetul public
- corupție, furturi, fraude, interese meschine
- eficiență, legalitate și transparență

Persoanele chestionate percep drept **ineficientă utilizarea banilor publici în cadrul achizițiilor publice**. Ineficiența utilizării banilor publici a fost constatată și în rapoartele Inspecției Financiare și rapoartele Curții de Conturi. Din nou sunt aduse ca exemple **tenderele câștigate conform criteriul cel mai mic preț, dar cu cea mai rea calitate**.

”Instituția procură la licitație computere la cel mai mic preț de la furnizori cu reputație pătată, peste 2-3 ani 50% din computere se casează și instituția procură altele”

În urma realizării interviurilor cu operatorii economici au fost depistate următoarele **probleme cu care aceștia se confruntă participând la achizițiile publice**.

• ***lipsa personalului calificat din partea autorităților contractante***

Potrivit respondenților, cea mai mare problemă cu care s-au ciocnit în procesul de achiziții publice a fost lipsa personalului calificat în cadrul autorității publice, care are obligația de a elabora documentația de atribuire (caietul de sarcini și alte documente aferente procedurii de achiziție) și la care operatorii economici apelează pentru anumite precizări și informații suplimentare. În multe cazuri responsabilii de achiziții nu posedă cunoștințe necesare pentru a răspunde la întrebări sau pentru a oferi informații suplimentare. În timp ce la nivelul central autoritățile contractante stau mai bine la acest capitol, la nivel local este **o lipsă stringentă de personal calificat în domeniul achizițiilor publice**.

Pentru o primărie, care are resurse financiare limitate și un număr redus de angajați, este **o adevărată provocare să identifice un funcționar public care să se ocupe nemijlocit de achiziții publice și să o facă calitativ**.

Pentru elaborarea caietului de sarcini și a proiectului tehnic autoritatea contractantă apelează la alți specialiști din afara instituției (de obicei la cei de la nivel raional), care nu tot timpul sunt disponibili să răspundă la întrebările care apar pe parcurs pentru a le clarifica. În unele cazuri autoritatea contractantă apelează după sfaturi

la operatorii economici care au experiență într-un anumit domeniu pentru a elabora caietul de sarcini și pentru a formula condițiile de participare la licitație corect. Conexă cu problema personalului calificat respondenții au menționat și **lipsa formării cadrelor didactice în domeniul achizițiilor publice**. La fel, persoanele intervievate au obiecții în privința consultațiilor necalitative din partea specialiștilor din cadrul Agenției Achiziții Publice.

- ***legislația imperfectă***

După părerea respondenților, cadrul legal existent este relativ bun, problemele apar mai mult la implementarea prevederilor ce țin de achizițiile publice. Însă, o parte din cei intervievați invocă și anumite **lacune în legislația din domeniul achizițiilor publice**. Potrivit lor, nu sunt reglementate procedurile în cazul prețurilor flotante, ajustarea prețurilor, procedurile în situația în care furnizorul este monopolist (exemplu: distribuitorii regionali exclusivi ai unui producător). Operatorii economici recomandă reglementarea mai clară în legislație a condițiilor de participare pentru fiecare procedură de achiziții publice în parte. Se întârzie cu adoptarea mai multor acte normative destinate implementării plenare a legii nr.131/2015 privind achizițiile publice (exemplu: dialogul competitiv, acordul cadru, licitația electronică).

Necesitatea de îmbunătățire a legislației rezidă și din faptul ca se livrează produse și servicii de calitate joasă în rezultatul achizițiilor care au la bază criteriul ”cel mai mic preț”, iar ca și consecință suplimentară are loc cheltuirea irațională a banului public.

- ***îngrădirea accesului la informații***

În multe cazuri **se îngreșează accesul la dosarele de achiziții publice**, nefiind respectate cerințele privind transparența procesului de achiziții publice. În unele cazuri este dificil de a obține date și informații referitoare la achizițiile publice. Acestea, fie nu sunt oferite solicitanților conform prevederilor legislației achizițiilor dar și celei cu privire la accesul la informație fie sunt puse la dispoziție cu întârziere. Operatorii economici invocă **lipsa de interes din partea autorităților contractante în oferirea informațiilor suplimentare cu privire la achizițiile care se planifica**.

- ***documentația de atribuire întocmită lacunar***

Mai mulți respondenți au remarcat **calitatea joasă a documentației de atribuire întocmite de autoritățile contractante**. Totodată, operatorii economici au obiecții la condițiile de participare, uneori prea generale. Aceștia își doresc ca pentru fiecare achiziție să fie întocmite condiții de participare ajustate conform procedurii.

- ***durata exagerat de mare a unei achiziții***

Unii respondenți sunt nemulțumiți că întregul proces de achiziții publice este mult prea lung. Adesea se repetă procesul, **tot mai frecvent participanții depun contestații, fapt ce târănează și mai mult finalitatea procesului de achiziții publice**. Acest moment este important în contextul în care este nevoie urgent de efectuat anumite lucrări, de prestat servicii sau de procurat bunuri (e.g. perioada caldă a anului necesară pentru construcția unui drum).

- ***solicitarea unui număr mare de certificate***

După părerea respondenților, **sistemul de achiziții publice din Republica Moldova este unul birocratic**, deoarece pentru pregătirea ofertelor operatorii economici trebuie să prezinte un șir de certificate, multe dintre care operatorii economici nu le consideră importante/esențiale, iar pentru a le obține este nevoie de timp.

UN AGENT ECONOMIC A MENȚIONAT despre acordurile adiționale la contractele de achiziție, „utilizate” ulterior pentru a modifica prețurile, care au fost exagerat de mici în ofertă. Astfel de situații pot avea loc dacă au existat înțelegeri prealabile între operatorul economic și autoritatea contractantă.

- **operatori economici favorizați de către autoritatea contractantă**

Respondenții se simt discriminați de cele mai dese ori chiar înaintea începerii procesului de achiziții publice. Aceștia au menționat că **anunțurile care conțin condiții nerealizabile (termen mic de livrare, indicarea tipului bunului) din start exclud o parte din participanți.**

- **modificări în caietul de sarcini cu puțin timp înainte de deschiderea ofertelor**

Unii respondenți, chiar dacă sunt mulțumiți de sistemului electronic SIA „RSAP” datorită căruia au acces la toate informațiile necesare pentru pregătirea ofertei, au menționat despre faptul că **autoritățile contractante introduc modificări privind condițiile din caietul de sarcini cu puțin timp înainte de deschiderea ofertelor**, având puțin timp la dispoziție pentru a face aceste schimbări. Cu toate că nu se respectă de fiecare dată termenii care sunt prevăzuți în lege pentru ca autoritatea contractantă să introducă careva schimbări, operatorii economici se conformează și ezită de a anunța despre astfel de încălcări.

- **alte probleme importante în achizițiile publice**

Persoanele intervievate au atras atenția și asupra altor probleme și puncte slabe în procesul de achiziție:

- conflictele de interese și cazurile de corupție;
- birocrația și organizarea „de forma” a unor licitații, fiind din start cunoscut câștigătorul;
- lipsa competiției veritabile în achizițiile publice;
- lipsa încrederii mediului privat în sistemul achizițiilor publice;
- pregătirea insuficientă a operatorilor economici care se decid să participe la achiziții și cunoștințe insuficiente în perfectarea pachetului de documente pentru procesul de achiziție;
- semnarea actelor de recepție finală cu multiple încălcări și devieri de la contract;
- lipsa unor verificări din partea autorităților contractante a calității lucrărilor, serviciilor, bunurilor achiziționate;
- nivelul scăzut de cunoaștere a legislației în domeniul achizițiilor publice atât din partea operatorilor economici, cât și a autorităților contractante.

UN RESPONDENT A MENȚIONAT că nu participă la achizițiile publice organizate într-un anumit raion al republicii, din motiv că practic toate achizițiile publice din acel raion sunt câștigate de unul și același operator economic.

În cadrul interviurilor aprofundate cu operatorii economici au fost evidențiate **etapele procesului de achiziție la care se comit cele mai multe încălcări:**

- **elaborarea caietului de sarcini**

Caietul de sarcini conține condiții ireale de îndeplinit pentru majoritatea operatorilor economici, dar care favorizează un anumit operator economic (indicarea tipului/mărcii bunului care urmează a fi procurat, termenul mic de livrare, etc.);

- **deschiderea ofertelor**

Practic toți respondenții au menționat că prezintă oferta integrală cu 15-20 minute înainte de începerea procedurii de deschidere a ofertelor, deoarece **nu sunt siguri că informația privind prețul oferit nu va fi divulgată altor operatori economici**, care ar putea acorda un preț mai mic pentru a câștiga licitația.

O altă încălcare are loc la semnarea procesului verbal după deschiderea ofertelor, unde **autoritatea contractantă intenționează nu indică despre toate actele prezentate**, iar ulterior având motiv întemeiat pentru a descalifica operatorul economic.

▪ **semnarea contractului cu operatorul economic**

Unii dintre respondenți susțin că **cele mai grave încălcări se comit nu atât în timpul atribuirii contractului de achiziție, dar la etapa semnării contractului**, deoarece la această etapă nu participă membrii grupului de lucru, care ar putea monitoriza/controla.

▪ **executarea prevederilor contractuale de operatorul economic desemnat câștigător**

Practic toți respondenții sunt de părerea că **monitorizarea desfășurării lucrărilor este mult mai importantă, decât celelalte etape ale procedurii achizițiilor publice**. Deseori operatorii economici au senzația că punându-se accent pe ofertele care propun cel mai mic preț, nu se ia în calcul calitatea bunului sau a lucrărilor presate. Într-o anumită măsură, autoritățile contractante sunt constrânse de a alege astfel de oferte, deoarece criteriul de bază este „*cel mai mic preț*”. De cele mai dese ori economisirea fondurilor publice determină **crearea problemelor ce țin de lipsa unei durabilitate a serviciilor și a lucrărilor** pentru care a fost desfășurată achiziția publică.

Adițional, în cadrul interviurilor aprofundate, operatorii economici au **menționat procedurile de achiziție publică la care din start refuză/evită să participe** și, anume cele care:

- ❖ **presupun semnarea unui contract pe termen lung** - un respondent a menționat că compania pe care o reprezintă are **reticență față de contractele pe termen lung din cauza instabilității din țară** (schimbarea prețurilor la bunuri, piața valutară instabilă), deoarece conform legii prețurile din contract nu pot fi ajustate, chiar dacă pe parcurs au intervenit schimbări esențiale. Astfel de contracte **nu sunt profitabile pentru unii operatori economici**.

Se evită achizițiile publice care presupun contracte pe termen lung îndeosebi cu primăriile mici, deoarece acestea **deseori nu dispun de suma integrală pentru lucrările care urmează a fi efectuate**. Prin urmare există riscul ca aceștia să intre în incapacitatea de a achita operatorul economic pentru serviciile prestate sau lucrările efectuate. Altfel, operatorul economic stopează lucrările, astfel încălcându-se termenii de prestarea a serviciilor sau executare a lucrărilor prevăzute în contract.

- ❖ **organizate de companiile private** - au fost evidențiate mai multe motive printre care rentabilitatea foarte scăzută pentru operatorii economici care livrează bunurile sau prestează servicii companiilor private și lipsa specialiștilor.

În instituțiile private, vă zic la sigur, sunt foarte puțini specialiști, adică un specialist se ocupă de tot, de la - până la. În cazul instituțiilor de stat cineva face partea organizațională, adică documentația, formularele etc., cineva face partea tehnică, cineva partea economică. La privat de obicei o persoană face totul”.

- ❖ **organizate de primăriile mici** – primăriile mici sunt percepute ca fiind primării „sărace”, „cu un buget mic”, care nu sunt în stare să achite în întregime serviciile prestate sau pentru lucrările efectuate de operatorii economici (este caracteristic pentru companiile care prestează servicii sau efectuează lucrări).

În foarte multe situații, primăriile nu dispun de banii care îi licitează și ajungem în situația în care noi executăm lucrările, dar ei nu-și pot onora obligațiunile de plată. Din start dacă știm că primăria este săracă, renunțăm la participare, pentru că nu se știe când ne va achita suma integrală pentru lucrările efectuate”.

De cele mai dese ori, operatorii economici susțin că **nu contestă în cazul în care au obiecții privind evaluarea ofertelor**, nici **nu comunică despre încălcările efectuate în procesul de desfășurare a achizițiilor publice**. În cadrul interviurilor cu operatorii economici au fost evidențiate mai multe cauze care îi determină pe aceștia să nu facă contestații privind încălcările efectuate în procesul de achiziții publice. În primul rând, aceștia **nu depun o contestație în situația în care au conlucrat anterior cu autoritatea contractantă**. Operatorii economici nu doresc să-și înrăutățească relațiile cu autoritatea, având în perspectivă planuri de colaborare.

În al doilea rând, **operatorii economici nu-și doresc să câștige o achiziție publică ca urmare a unei contestări depuse și admise**, deoarece presupun că vor întâlni reticențe din partea autorităților contractante ulterior când vor încerca să participe la alte proceduri de achiziție.

NIVELUL DE ÎNCREDERE ÎN SISTEMUL ACHIZIȚIILOR PUBLICE

În ceea ce privește **încrederea în sistemul de achiziții publice**, în comparație cu 1 – 2 ani în urmă, marea majoritate a persoanelor văd anumite tendințe pozitive, **nivelul de încredere fiind mai degrabă în creștere**. Aceasta se datorează:

- ✓ introducerii sistemelor electronice în achizițiile publice și desfășurării procedurilor prin intermediul portalurilor web de achiziții publice;
- ✓ sporirii transparenței în procesul de achiziții publice;
- ✓ modificărilor legislative în domeniul achizițiilor publice și aprobării mai multor Regulamente în acest domeniu;
- ✓ simplificării procedurilor (e.g. comunicarea electronică);
- ✓ întocmirii documentației de atribuire conform cerințelor legale;
- ✓ creșterii capacităților autorităților contractante;
- ✓ creșterii responsabilității operatorilor economici și autorităților contractante, ca urmare a organizării seminarelor și cursurilor de instruire în domeniu;
- ✓ creșterii eficienței rezultatelor achizițiilor publice, prin faptul alegerii în cadrul licitației a celor mai bune produse / servicii / lucrări la un preț mai mic;
- ✓ creșterii concurenței și apariției mai multor agenți economici pe piața achizițiilor publice;

Au fost și respondenți care au o **poziție sceptică în privința schimbărilor**, având un **nivel de încredere diminuat** în raport cu situația de acum 1 – 2 ani. Drept argumente în susținerea acestor afirmații sunt subliniate:

- ✗ abaterile multiple de la prevederile legale;
- ✗ monopolizarea proceselor și mimarea transparenței achizițiilor publice prin acțiuni concertate;
- ✗ influențe tot mai mari din partea unor grupuri de interese conectate la putere.

În opinia respondenților, **achizițiile publice sunt un domeniu care are nevoie de reformări pentru a deveni într-un total funcțional și eficient**. Practic toți respondenții sunt de părerea că, în ultimii ani, în sistemul național de achiziții publice, au avut loc un șir de schimbări, care au contribuit la sporirea încrederii operatorilor economici în sistem, precum și sporirea transparenței acestuia.

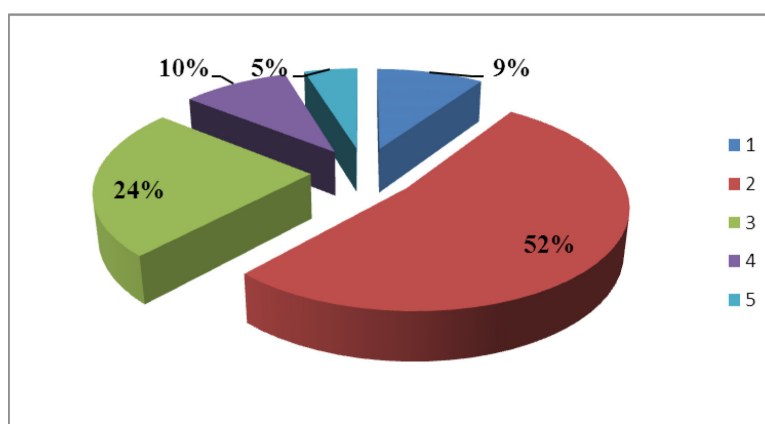
Principalele schimbări pozitive evidențiate în cadrul interviurilor aprofundate au fost următoarele:

- elaborarea caietelor de sarcini de către autoritățile contractante mai calitativ, mai profesionist. Respondenții au evidențiat că sunt diferențe dintre autoritățile mari și cele mici în ceea ce privește elaborarea calitativă a caietelor de sarcini. Datorită faptului că primăriile mai mari dispun de mai mulți specialiști, care se implică în elaborarea documentației aferente procedurilor de achiziții publice, respectiv și mai puține neclarități apar privind condițiile de participare indicate în caietul de sarcini pentru operatorii economici;
- transmiterea caietelor de sarcini prin poșta electronică, ceea ce a determinat reducerea cheltuielilor pentru transport pe care le suportau operatorii economici pentru a primi materialele și informațiile privind achiziția publică, precum și economisirea timpului;
- respectarea mai riguroasă a procedurilor privind achizițiile publice;
- schimbarea legislației, participarea reprezentanților societății civile în grupul de lucru pentru achiziții, ceea ce va contribui pe viitor la sporirea transparenței în procesul de achiziții publice.

EFICIENȚA SISTEMULUI DE ACHIZIȚII PUBLICE

Respondenții au evaluat pe o scară de la 1 la 5 (*unde 1 este cel mai scăzut calificativ, iar 5 – cel mai înalt calificativ*), **eficiența sistemului de achiziții publice din Republica Moldova**. Tabloul arată că circa 61% din respondenți acorda un calificativ scăzut și extrem de scăzut, 24% - calificativ mediu și doar 15% dintre respondenți acorda un calificativ înalt și foarte înalt eficienței sistemului de achiziții publice din Republica Moldova.

Figura 1. Eficiența sistemului de achiziții publice din Republica Moldova

În opinia respondenților **procesul de utilizare a banilor publici ar putea fi eficientizat** prin următoarele modalități:

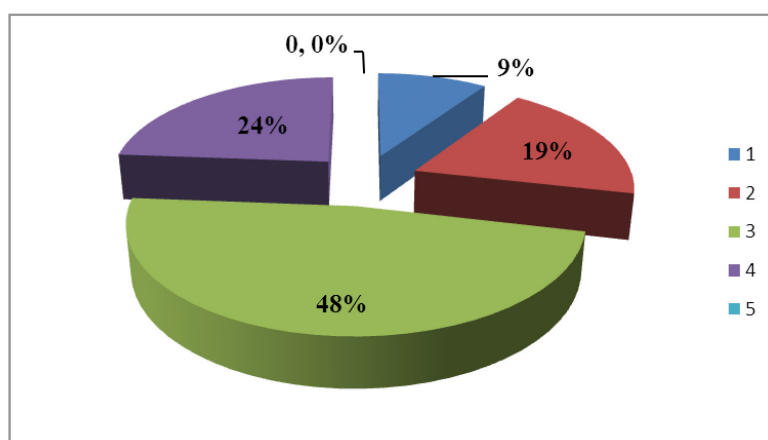
- depolitizarea procesului de achiziții publice;
- transparentizarea procesului de achiziții publice;
- planificarea participativă a achizițiilor și evaluarea publică a rezultatelor acestora;
- efectuarea tuturor procedurilor de achiziție prin intermediul instrumentelor electronice (e-achiziție);
- mărirea pragurilor pentru achizițiile de mică valoare;
- organizarea unor concursuri veritabile și oneste;
- sporirea responsabilității tuturor actorilor implicați în proces;
- centralizarea anumitor achiziții pentru mai multe autorități contractante;
- educarea specialiștilor/expertiilor în achiziții publice;
- creșterea exigențelor de calificare pentru operatorii economici;
- implementarea la fiecare unitate publică a serviciului de audit și control financiar intern;
- fiecare etapă a achizițiilor publice trebuie să treacă prin evaluări și indicatori de control și performanță;
- un control mai riguros din partea autorităților de reglementare și cele de drept;
- scurtarea duratei și mărirea vitezei de desfășurare a procedurilor de achiziție

Poți să ai cel mai bun proces de achiziții și cel mai eficient, dar dacă acesta durează mai mult de un an, nu are valoare adăugată. Oamenii doresc drumuri, spitale și școli reparate, etc.”

CADRUL LEGAL ȘI INSTITUȚIONAL ÎN DOMENIUL ACHIZIȚIILOR PUBLICE

Respondenții au evaluat pe o scară de la 1 la 5 (*unde 1 este cel mai scăzut calificativ, iar 5 – cel mai înalt calificativ*), **cadrul legal și normativ-secundar în materie de achiziții publice**. Tabloul arată că aproximativ 28% din respondenți acorda un calificativ scăzut și extrem de scăzut, 48% - un calificativ mediu și doar 24% din respondenți acorda un calificativ înalt (4) cadrului legal și normativ-secundar în materie de achiziții publice din Republica Moldova.

Figura 2. Percepția privind cadrul legal și normativ-secundar în materie de achiziții publice

Marea majoritatea a respondenților au menționat că sarcinile și responsabilitățile persoanelor implicate în procesul de achiziții publice sunt destul de clare, mai ales odată cu adoptarea noii legi cu privire la achizițiile publice. Acestea sunt delimitate pentru fiecare parte implicată și sunt relativ clar descrise în cadrul legal existent. Problema este că în cele mai multe cazuri acestea nu se respectă. Pe de altă parte, mai multe persoane intervievate sunt de părere că sarcinile și responsabilitățile nu sunt definite suficient de bine, sunt prea general și chiar sunt definite destul de vag, ceea ce permite în cazuri particulare interpretarea diferită a prevederilor legale.

- nu se respectă legea cu privire la achizițiile publice
- norme vagi, care permit interpretarea diferită

Criteriul ”prețul cel mai scăzut”:

- cel mai utilizat în achiziții
- cel mai contestat de participanți
- nu asigură totdeauna calitatea bunurilor, serviciilor și lucrărilor

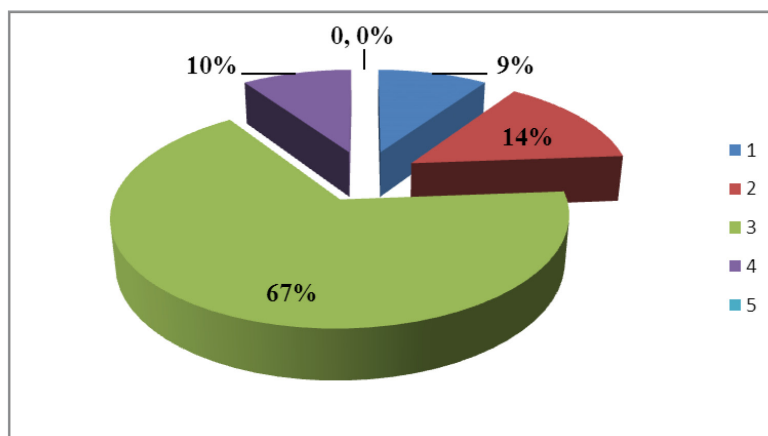
Ultimele achiziții publice la care au participat respondenții au fost desfășurate preponderent în baza criteriului ”prețul cel mai scăzut” și doar într-un caz a fost ”oferta cea mai avantajoasă din punct de vedere tehnico-economic”.

Cu referire la criteriul prețului cel mai scăzut, cei intervievați au notat dificultățile și lacunele întâmpinate. Rezultatele achizițiilor în baza acestui criteriu sunt cele mai contestate de participanți, fapt ce tergiversează mult finalizarea unei achiziții publice. Plus la aceasta, **criteriul „cel mai mic preț” nu asigură totdeauna achiziționarea celor mai calitative bunuri, servicii și lucrări.**

Cu excepția unui respondent, restul au menționat că, criteriile au fost anunțate din timp, fiind asigurat caracterul public al procedurilor de achiziții publice.

Respondenții au evaluat pe o scară de la 1 la 5 (*unde 1 este cel mai scăzut calificativ, iar 5 – cel mai înalt calificativ*), **cadrul instituțional în domeniu (instituțiile de reglementare și control)**. Astfel am putea menționa că aproximativ 23% din respondenți acorda un calificativ scăzut și foarte scăzut, 67% - calificativ mediu și doar circa 10% dintre respondenți acorda un calificativ înalt (4) cadrului instituțional în domeniu.

Figura 3. Percepția privind cadrul instituțional în domeniul achizițiilor publice

În baza răspunsurilor oferite, prezentăm **tabloul general al percepției privind nivelul de funcționalitate al instituțiilor de reglementare**, cu atribuții în domeniul achizițiilor publice.

Tabelul 1. Percepția privind nivelul de funcționalitate a instituțiilor de reglementare

Instituția publică	Opinii pozitive	Opinii negative	Propuneri
Ministerul Finanțelor	- relativ bun - bun - nota 4 (de la 1 – la 5) - pozitiv - de la mediu spre bine	- nu sunt independenți politic; - nu ei iau deciziile; - implementarea neadecvată a legii - funcționalitatea este grav afectată de interferențe și ghidaje din exterior; - face ce poate;	- să lucreze mai mult în regim online;
Agenția Achiziții Publice (AAP)	- relativ bun - foarte bine - bun - nota 3 (de la 1 – la 5) - pozitiv - de la mediu spre bine	- nu sunt independenți politic; - nu ei iau deciziile; - impactul nu este sesizabil; - implementarea neadecvată a legii; - funcționalitatea este grav afectată de interferențe și ghidaje din exterior; - destul de slabă funcționalitatea;	- să lucreze mai mult în regim online; - sunt necesare cadre calificate;
Consiliul Concurenței	- relativ bun - bun - pozitiv - de la mediu spre bine	- nu sunt independenți politic; - nu ei iau deciziile; - impactul nu este sesizabil; - nota 2 (de la 1 – la 5) - implementarea neadecvată a legii; - funcționalitatea este grav afectată de interferențe și ghidaje din exterior; - sub nivelul "zero";	- să lucreze mai mult în regim online;

Instituția publică	Opinii pozitive	Opinii negative	Propuneri
Agencia Națională de Soluționare a Contestațiilor (ANSC)	- relativ bun - bun - nota 4 (de la 1 – la 5) - pozitiv - destul de bine - de la mediu spre bine	- nu sunt independenți politic; - nu ei iau deciziile; - implementarea neadecvată a legii; - funcționalitatea este grav afectată de interferențe și ghidaje din exterior;	- să lucreze mai mult în regim online;

Observăm că respondenții și-au împărțit părerile, unii apreciază nivelul bun de funcționalitate a instituțiilor de reglementare, cu atribuții în domeniul achizițiilor publice, alții au opinii negative. **Grav este că toate instituțiile sunt catalogate ca dependente politic, afectate de interferențe și ghidaje din exterior. Acestea nu iau independent deciziile și implementează ineficient prevederile legislației.**

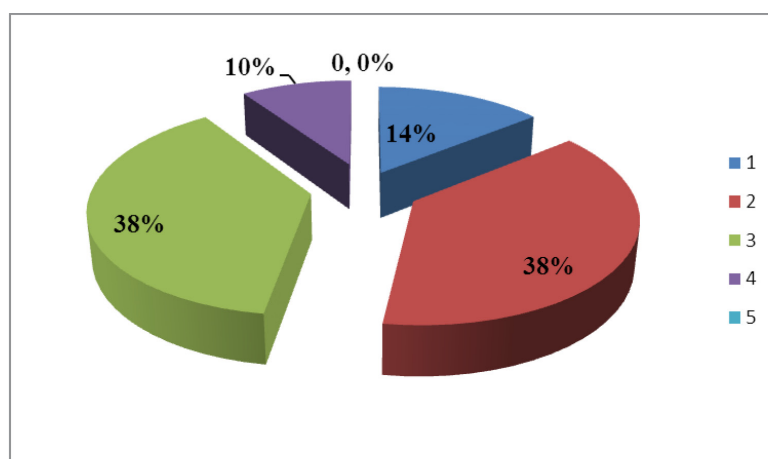
Cei intervievați au formulat și propuneri pentru fiecare instituție. Astfel, acestea trebuie să utilizeze mai mult instrumentele electronice în activitatea zilnică și interacțiunea cu publicul. Pentru ANSC respondenții recomandă să-și îndeplinească prompt și eficient rolul pentru care a fost constituită, iar AAP are nevoie de personal mai calificat.

NIVELUL DE COOPERARE ȘI DESCHIDERE A AUTORITĂȚILOR DIN SISTEMUL ACHIZIȚIILOR

În ce privește **nivelul de cooperare cu autoritățile publice** în procesul de achiziții publice, părerile respondenților s-au împărțit în mod egal. Sunt cei care consideră nivelul de cooperare ca fiind unul satisfăcător și sunt cei care afirmă că este foarte slab. Desigur, acesta este diferit de la autoritate publică la altă, de la un caz specific la altul. Însă, **tot mai des respondenții subliniază că autoritățile publice devin tot mai închise și secretizate**, inclusiv prin trimiteri la legea cu privire la protecția datelor cu caracter personal, deși e vorba de interesul public.

Respondenții au evaluat pe o scară de la 1 la 5 (*unde 1 este cel mai scăzut calificativ, iar 5 – cel mai înalt calificativ*), **deschiderea autorităților publice în ceea ce privește achizițiile publice**. Rezultatele arată că circa 52% apreciază scăzut și extrem de scăzut gradul de deschidere a autorităților, 38% - acorda un calificativ mediu și doar 10% apreciază înalt nivelul de deschidere al autorităților din sistemul achizițiilor publice (4).

Figura 4. Nivelul de cooperare cu autoritățile publice în procesul de achiziție

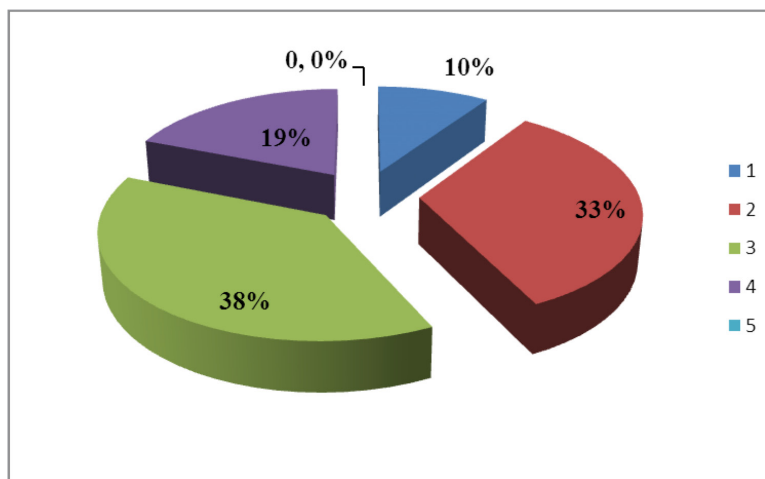

Respondenții au formulat mai multe **propuneri pentru a îmbunătăți nivelul de cooperare cu autoritățile publice** în procesul de achiziții și anume:

- ❖ monitorizarea eficientă a etapei post achiziție (contracte, executare, probe tehnice privind utilizarea materialelor conform caietului de sarcini și devizelor tehnice, calitate executare, etc.);
- ❖ îmbunătățirea legislației;
- ❖ implicarea mai activă a societății civile în monitorizarea utilizării banilor publici;
- ❖ organizarea mai multor seminare de instruire referitor la problemele cel mai des cu care se confruntă participanții în procesul de achiziții;
- ❖ sporirea calității funcționarilor;
- ❖ transparentizarea achizițiilor la toate etapele și oferirea accesului la informații de interes public;
- ❖ desfășurarea achizițiilor publice în mod electronic pentru toate tipurile de achiziții publice;
- ❖ reducerea numărului autorităților contractante;
- ❖ sporirea controlului intern și extern în autoritățile publice în materie de achiziții publice;
- ❖ depolitizarea procesului de achiziții publice și excluderea influențelor de grup asupra achizițiilor.

De asemenea, respondenții au evaluat pe o scară de la 1 la 5 (*unde 1 este cel mai scăzut calificativ, iar 5 – cel mai înalt calificativ*), **gradul de pregătire și profesionalism al persoanelor responsabile de desfășurarea achizițiilor publice din cadrul autorităților publice**. Astfel, am putea menționa că circa 43% din respondenți acorda un calificativ scăzut și foarte scăzut, 38% - calificativ mediu și doar 19% din respondenți acorda un calificativ înalt gradului de pregătire și profesionalism al persoanelor responsabile de desfășurarea achizițiilor publice din cadrul autorităților publice.

Figura 5. Percepția privind gradul de pregătire și profesionalism al persoanelor responsabile de procedurile de achiziție publică

În ultima perioadă, **cel mai des respondenții au apelat la AAP pentru a adresa întrebări referitoare la problemele din practică**. Pe locul doi sunt autoritățile publice centrale și instituțiile publice, printre care respondenții menționează Serviciul Fiscal de Stat și Agenția Servicii Publice. La fel, unele persoane intervievate au solicitat ajutor de la autoritățile publice locale.

TRANSPARENȚA ȘI ACCESUL LA DATE ÎN PROCESUL DE ACHIZIȚIE PUBLICĂ

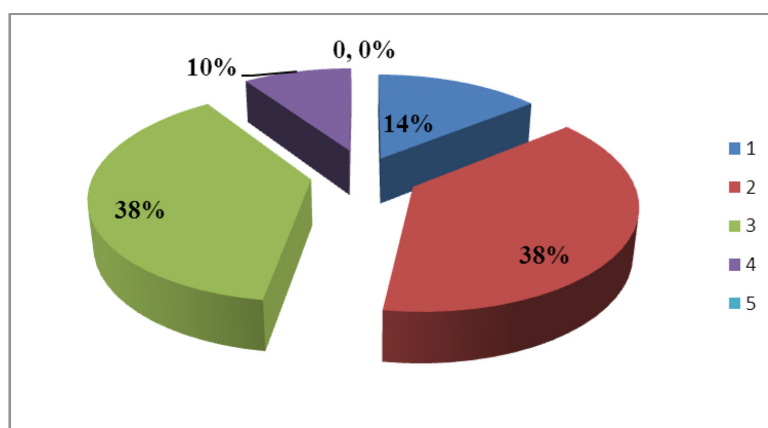
Marea majoritate a respondenților consideră **procesul de achiziție publice ca fiind unul puțin transparent, parțial transparent sau, în general, netransparent. Nivelul de transparență este foarte scăzut pentru achizițiile desfășurate pe hârtie, iar cele petrecute prin intermediul platformelor electronice sunt considerate cele mai transparente.** În opinia respondenților, odată cu implementarea sistemului electronic SIA „RSAP”, transparența achizițiilor publice a sporit, deoarece aici pot fi găsite și descărcate toate materialele privind o achiziție publică. Toți participanții la achiziția publică primesc aceleași informații, urmăresc toate schimbările care intervin pe parcursul întregului proces de achiziție.

Cu toate că gradul de transparență în sistemul de achiziții publice a sporit, respondenții au menționat situații în care le-au **fost încălcat dreptul de a verifica corectitudinea completării procesului verbal în urma încheierii procesului de achiziții publice.**

La fel, cei chestionați au menționat că deseori **transparența este mimată în cazul achizițiilor publice la nivel local.**

Reprezentanții societății civile au fost rugați să evalueze pe o scară de la 1 la 5 (*unde 1 este cel mai scăzut calificativ, iar 5 – cel mai înalt calificativ*), **transparența și accesul la date pe domeniul achizițiilor publice.** Rezultatele arată că mai mult de jumătate (52%) dintre respondenți consideră scăzut și foarte scăzut gradul de transparență și accesul la datele privind achizițiile, 38% - acordă un calificativ mediu (3) și doar 10% - un calificativ înalt (4).

Figura 6. Percepția privind transparența și accesul la datele privind achizițiile publice

UTILIZAREA INSTRUMENTELOR ELECTRONICE ÎN ACHIZIȚIILE PUBLICE

Toți operatorii participanți la interviurile aprofundate sunt de părerea că **desfășurarea achizițiilor publice în spațiul on line este binevenită**, și va avea ca rezultat sporirea transparenței procesului de achiziții publice, va contribui la economisirea timpului operatorilor economici, deoarece aceștia nu vor avea cheltuieli pentru deplasare, vor prezenta certificatele doar în cazul în care vor fi desemnați câștigători, precum și la eficiența utilizării fondurilor publice.

Achizițiile electronice sunt transparente. Toți sunt în condiții egale. Cred că cele offline stau destul de slab la acest capitol.”

În opinia respondenților, **desfășurarea achizițiilor publice prin platformele on line va exclude acte de corupție și favoritismul**, deoarece sistemul electronic va analiza și selecta obiectiv câștigătorul licitației conform criteriilor stabilite prealabil, **fără intervenția factorului uman**.

Un operator economic susține că a participat la licitațiile on line prin sistemul MTender (achiziții publice de valoare mică-până la 80 000 lei), și o califică drept o experiență pozitivă.

Noi căutăm noi surse de licitații, am găsit la o Primărie licitația, care e pe profilul nostru, am sunat la numărul de telefon indicat, și am întrebat: „noi vrem să participăm, care e procedura?” Doamna, foarte clar, pe pași, ne-a explicat, dacă am avut întrebări și nu știam. Foarte mult o apreciez. Asta înseamnă că nu trebuie să depinzi de cineva, nu ești în oficiu, vezi apoi ce se întâmplă on-line.”

Experiența pozitivă a altor țări care utilizează sistemele electronice pentru organizarea și desfășurarea achizițiilor publice precum este România și Ucraina îi determină pe operatorii economici să-și dorească implementarea unui astfel de sistem și în Republica Moldova.

MONITORIZAREA ACHIZIȚIILOR PUBLICE

Potrivit respondenților, în procesul de monitorizare a achiziției publice trebuie să se țină cont de un șir de indicatori și alte aspecte. **Cel mai important, în opinia acestora, este supravegherea raportului preț / calitate al bunurilor, serviciilor și lucrărilor.** În așa mod vor fi verificați indicatorii precum **eficiența, eficacitatea și economisirea banului public.** O atenție sporită se va acorda acordurilor adiționale, lucrărilor adăugătoare la contractele de bază. Tot aici este necesar de a ține cont și de cheltuielile post achiziție (piese de schimb, consumabile, asistența tehnică, durata timpului de reparație, etc.). În continuare, cei chestionați menționează despre necesitatea de respectare a prevederilor legale ce țin de condițiile, cerințele și termenii de realizare a obligațiilor din contractul de achiziții publice. Un rol important îl are și **transparența executării acestui contract, dar și transparența întregului proces de monitorizare.** Un interes sporit trebuie să reprezinte achiziția publică de o valoare mai mare, pe care se va pune accentul în procesul de monitorizare.

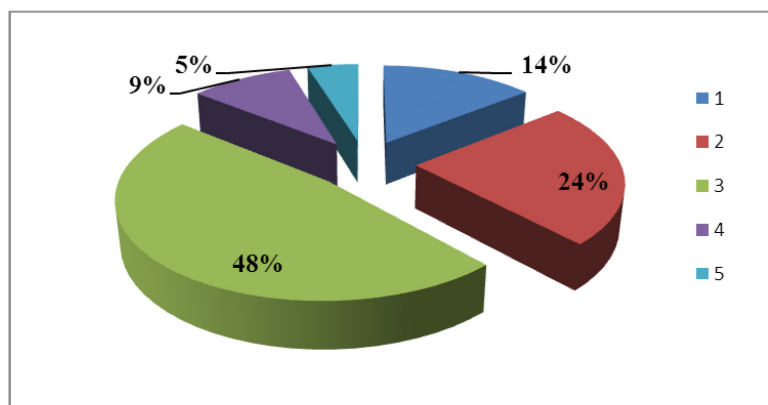
Eficientizarea procesului de monitorizare a achizițiilor publice

- supravegherea raportului preț/calitate
- atenție la acordurile adiționale
- atenție la achizițiile de valoare mare
- analiza cheltuielilor post achiziție
- verificarea condițiilor, cerințelor și termenilor contractuali
- asigurarea transparenței procesului de monitorizare

Unii respondenți au mai notat și alte momente precum: numărul de participanți la procedura de achiziție publică, istoricul și reputația acestora, contestațiile depuse pe marginea achiziției publice, returnarea garanției de bună execuție a contractului (în multe cazuri această garanție este returnată agentului economic înainte de a finaliza obiectul). Persoanele intervievate consideră că sarcina de eficientizarea procesului de monitorizare a achizițiilor publice este pusă pe seama mai multor subiecți, fiecare cu rolul lor. În speță ei notează implicarea: cetățenilor, aleșilor locali, partenerilor de dezvoltare ai Republicii Moldova, organizațiile societății civile pro-active, structuri de audit intern în cadrul autorităților publice locale de nivelul II, grupurile de lucru în achiziții, Agenția Achiziții Publice, Ministerul Finanțelor, organele de control, mass-media, ministerele și agențiile de resort pe domenii.

Reprezentanții societății civile au evaluat pe o scară de la 1 la 5 (*unde 1 este cel mai scăzut calificativ, iar 5 – cel mai înalt calificativ*), **disponibilitatea instrumentelor de monitorizare a achizițiilor publice.** Rezultatele arată că, aproximativ 38% din respondenți acorda un calificativ scăzut și foarte scăzut, 48% - calificativ mediu (3) și doar 14% din respondenți acorda un calificativ înalt și foarte înalt disponibilității instrumentelor de monitorizare a achizițiilor publice din Republica Moldova.

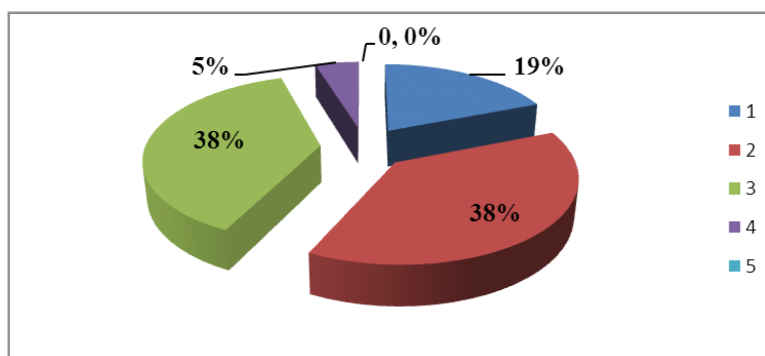
Figura 7. Disponibilitatea instrumentelor de monitorizare a achizițiilor publice

INTEGRITATEA SISTEMULUI DE ACHIZIȚII PUBLICE

Reprezentanții societății civile au fost rugați să evalueze pe o scară de la 1 la 5 (*unde 1 este cel mai scăzut calificativ, iar 5 – cel mai înalt calificativ*), **integritatea sistemului de achiziții**. Tabloul pe acest aspect este următorul: 57% dintre respondenți apreciază integritatea sistemului cu un calificativ scăzut și foarte scăzut, 38 % acordă un calificativ mediu și doar 5% - un calificativ înalt.

Figura 8. Percepția privind integritatea sistemului de achiziții

Discriminare și favoritism în achiziții publice

Unii respondenți declară că nu s-au simțit discriminați în raport cu alte companii în cadrul procesului de achiziții publice, iar alții indică că au fost discriminați. În calitate de exemple, mai frecvente sunt prezentate situațiile când se declară câștigător operatorul economic cu oferta prețului mai mare ca ofertele de prețuri ale concurenților participanți. Ca regulă, în astfel de cazuri de discriminare, operatorii economici au depus contestații la ANSC.

Majoritatea covârșitoare a celor chestionați au răspuns că **operatorii economici foarte des apelează la contacte și relații pentru a câștiga un tender**. Acest lucru este bine camuflat, mai ales la nivelul central și are la bază afilierea politică și ”nepotismul”.

Acest fenomen este parte a culturii. Respectiv este prezent și în domeniul achizițiilor publice.”

Percepția generală a persoanelor este că în cadrul achizițiilor publice, de obicei, există operatori economici favorizați de autoritățile contractante. Printre cei favorizați respondenții notează: agenții / operatorii economici "aproiați" autorităților contractante și persoanelor cu funcții înalte din cadrul acestor autorități, cei conectați la grupurile de interese tangente cu factorii importanți de decizii din țară, precum și companiile care exercită influențe necorespunzătoare sau acte de corupție asupra celor ce organizează procedurile de achiziții publice. O altă categorie de favorizați, în opinia respondenților, sunt operatorii economici care cunosc bine legislația, agenții economici care anterior au mai încheiat contracte de achiziții publice cu autoritatea contractantă, fie companiile mari (monopoliste).

CONCLUZII ȘI RECOMANDĂRI DE POLITICI

Nu există un șablon model de acțiuni pentru soluționarea problemelor apărute în procesul de achiziții publice. De la caz la caz, fiecare operator economic alege și utilizează diverse metode de soluționare a problemelor sau cel puțin de încercare a soluționării lor.

Prima opțiune a respondenților în cazul apariției unei probleme este **consultarea informațiilor și datelor accesibile publicului**, precum paginile web ale instituțiilor publice, bazele de date ale legislației naționale, studii și cercetări în domeniu, articole din mass-media.

Totodată, persoanele nu ezită să apeleze după informații / sfaturi la angajații instituțiilor publice, de care țin problema, fie la instituția publică ierarhic superioară, în cazul existenței acesteia. De regulă, informațiile sunt solicitate la linia telefonică a instituției sau prin adresarea unei solicitări oficiale în baza legii privind accesul la informație.

Unii din participanții la procedurile de achiziții publice au mers în instanța de judecată pentru a soluționa problemele apărute.

Unii respondenți se bazează doar pe experiența proprie și persoanele cunoscute, care le pot oferi consultanță gratuită în domeniu. Prietenii juriști sau avocați, experți și activiști civici cunoscuți, colegi și foștii colegi de muncă, reprezintă o sursă alternativă, la care des apelează persoanele, pentru obținerea informațiilor și sfaturilor.

O parte au căutat răspunsuri la seminarele de instruire organizate de organizațiile non-guvernamentale, printre care și IDIS "Viitorul", unde au putut beneficia și de consultanța experților prezenți la aceste seminare. Au fost și respondenți care s-au implicat în acțiuni de advocacy și participare în procesul decizional pentru îmbunătățirea legislației.

Spre regret, au fost și cazuri când cei intervievați nu au întreprins nimic din motiv că nu știau cum să procedeze, nu credeau că demersurile lor vor avea succes, fie considerau că eforturile lor vor fi nejustificate din punct de vedere al timpului dedicat soluționării problemei, persoanelor care trebuie implicate în acest proces și consecințelor psiho-emoționale.

METODE UTILIZATE PENTRU SOLUȚIONAREA PROBLEMELOR:

- Consultarea informațiilor și datelor accesibile publicului;
- Apelarea la angajații instituțiilor publice ;
- instanțele de judecată;
- experiența proprie și persoanele cunoscute (avocați, juriști, colegi, experți, colegi, etc.);
- seminare de instruire organizate de ONG-uri;
- advocacy și participare în procesul decizional.
- nu au întreprins nimic

În cazul adresării cu întrebări responsabililor din instituțiile de stat, în **jumătate din cazuri persoanele au obținut răspunsul solicitat și problema invocată a fost soluționată**, iar în altă jumătate din cazuri fie nu au primit răspuns la solicitare, fie au primit **un răspuns formal ”conform legislației în vigoare” sau chiar cu invocarea secretului comercial**, iar problemele au rămas nesoluționate.

În opinia respondenților, cauzele principale care au generat astfel de situații și au făcut ineficiente adresările persoanelor la instituțiile de stat sunt următoarele:

- incompetența și lipsa cunoștințelor în domeniu, consecințe ale politizării instituțiilor publice și ”cumătrismului” în procesul de angajare în funcție publică;
- legislația imperfectă, care nu prevede expres în multe cazuri procedurile necesare de efectuat, ori permite interpretarea abuzivă și selectivă a normelor;

Alte recomandări pe care le-au avut operatorii economici participanți la studiu pentru ca **sistemul național de achiziții publice să devină unul mai eficient**:

- specialiști licențiați în domeniul achizițiilor publice, care să fie atestați și să aibă capacitatea de a oferi consultări actorilor implicați în achiziții publice (autoritatea contractantă și operatori economici);
- crearea unei instituții specializate în monitorizarea respectării punctelor contractuale de către operatorul economic și verificarea calității lucrărilor și a serviciilor. În cazul neîndeplinirii unor puncte contractuale sau prestarea necalitativă a serviciilor/lucrărilor să fie prevăzute pedepse pentru disciplinare operatorilor economici.
- Agenția Achizițiilor Publice să fie instituție independentă, care să presteze servicii și consultanță în domeniul achizițiilor publice.
- simplificarea procedurii, inclusiv prin simplificarea textului normelor legale în domeniul achizițiilor publice;
- stabilirea unor reguli diferite în achiziții pentru autoritățile publice locale;
- inserarea unor reglementări distincte pentru diferite domenii de achiziții;
- mărirea pragurilor existente pentru achizițiile publice;
- revizuirea criteriilor de atribuire, prin substituirea criteriului ”cel mai mic preț” cu criteriul ”calitate / preț”;
- micșorarea duratei de desfășurare a procedurilor de achiziție;
- implementarea plenară a achizițiilor electronice pentru toate etapele (e-achiziție);
- fortificarea transparenței procedurii de achiziție, cu publicarea contractelor de achiziții și transmiterea procedurilor de desfășurare a achizițiilor în regim real;
- creșterea nivelului de competență, pregătire și calificare a funcționarilor publici și tuturor părților implicate în procesul de achiziție, prin oferirea de training-uri, workshop-uri, etc.;
- ridicarea salariilor funcționarilor publici pentru a preveni și reduce corupția;
- instruirea cadrelor didactice în domeniul achizițiilor publice;
- aplicarea sancțiunilor de fiecare dată când se comite o încălcare și înăsprirea pedepselor;
- atragerea la răspundere penală a tuturor factorilor de decizie implicați în fraudarea achizițiilor publice, cu aplicarea confiscării extinse a averii;
- fortificarea controlului intern la autoritățile publice locale;
- intensificarea monitorizării achizițiilor;
- sporirea controlului organelor competente asupra procedurilor de achiziții publice;
- independența de politic;
- preluarea integrală a modelului comunitar de achiziții publice.

